

282. Van Dale, de letter D (3)

1. Dicumarol is een antistollingsmiddel. De Didachè is een geschrift uit de eerste eeuw: 'de leer der twaalf apostelen'. Een didotpunt is een twaalfde van een cicero. Een diëder is een tweevlakshoek. Het dieen is een organische verbinding met twee dubbele bindingen. De diels-alderreactie is een additiereactie van een geconjugerd dieen. Die entgötterte Natur is de van goden beroofde natuur. Zij speelden diefje-met-verlos met zicht op de dieffenbachia. Die gepanzerte Faust (met veel diehards) van een staat kan in die grosse Stunde doorslaggevend zijn. De diëncefala zijn de tussenhersenen. De pantry is een dienkeuken.

2. De dienst na verkoop is de klantenservice. De dienstbodekamer is de meidenkamer. Een dientafel is een credenstafel. Zijn betoog was diepdoordacht, weldoordacht. Het schip zal dra de dieperik ingaan. Dieptemeting is bathymetrie. De diepvrieswees lag in de (diep)vriezer. De dierendag is een verkorting van Werelddierendag. Dierenaanbidding is zoölatie, dierenbeschrijving is zoögrafie. De dierenriem is de zodiak, het dierenrijk de fauna (antoniem: flora). Bij 're-integreren' is sprake van diëresis. Daar heerste die Ruhe eines Kirchhofs, de rust van het kerkhof. En wat dies meer zij, zoals de dies natalis (stichtingsdag), de dies a quo (de begindatum) en de dies ater (de zwarte dag). Een kruis in de muziek heet ook diësis.

3. Op de dies non wordt geen recht gesproken. Zijn de middeleeuwen bij uitstek jenseitig, de renaissance is diesseitig (Geerten Gossaert). De diëtist heeft diëtetiek gestudeerd. Het argot is de dieventaal. Het was weer die verdammte Pflicht, die wachtte. Een Duits nationalistisch gedicht en lied heeft als titel: "Die Wacht am Rhein". Een gelovige gebruikt eerder 'Dieu merci', een ongelovige 'goddank' of 'godzijdank'. Bij differentiëren wordt er gedifferentieerd. De diftar komt van 'differentiatie tarieven' met betrekking tot de hoeveelheid afval. Er zijn heel wat termen met het voorvoegsel digi-: digirati verachten digibeten, een digibord (smartboard), digicam (camera), digiflirt, digidier, digizerk, digitenne, digidaten en DigiD (digitale identiteit bij overheid, zie ook de Jaarboeken 2007, 2008, 2009 en 2010).

4. De 'ch' in schip is een digraaf. Een digitalispreparaat komt van vingerhoedskruid. De dii minores (dii minorum gentium) zijn de mindere goden. Dii boni, goede goden, wat is het hier heet! Een di-jambe (di-jambus) is een dubbele jambe. Wil je dijonnaise of mayonaise op je friet? Hij wordt dikbetaald en heeft dus een dikbelegde boterham (beide: Jaarboek 2007). Hij was een diknek. De pachyderme olifant brulde. Dikvloeibaar is thixotroop, dunvloeibaar heeft in Van Dale geen alternatieve naam. Duodenoscopie (Jaarboek 2009) is onderzoek van de twaalfvingerige darm. Wat is een duppie in de eurotijd? Ken je het spreekwoord 'Duren is een mooie stad'? Durante matrimonio is lang niet altijd meer durante vita. Met dupuytren duiden we verkort de ziekte van Dupuytren (de Keltische klauw) aan.

5. De diligence was een soort postkoets. Een dime is een Amerikaans dubbeltje. De uitroep 'di meliora' staat gelijk aan 'God beware' (profaan: godbewaar-me). DMT is dimethyltereftalaat (afgeleid van tereftaalzuur), DMF dimethylformamide, DME dimethylether en xyleen dimethylbenzeen. Een golfbal zit vol dimples. Een dinch is lunch en diner tegelijk. Wat een diner dansant is, zegt de term zelf al. Dinnerproof van hout is bestand tegen hoge temperatuur en vocht. Een dinky toy is een speelgoedauto. Een dinghy is een rubberbootje, een dingo een warrigal.

6. Meneer Dinges heeft als aliaassen: huppel(d)epup, meneer Van Ipschoten en meneer Van der Hummes. De derde dinsdag in september is het Prinsjesdag, dolle dinsdag viel op 5 september 1944. Diplopie is dubbelzien en dipsomanie is onregelmatige drankzucht. De dira necessitas is de vreselijke noodwendigheid, het wrede noodlot. Wil je een kop directklaarsoep? Een dirigator stuntelt met zijn baton. Een directoirekostuum herinnert ons aan het Directoire.

7. Een directmailactie is een kwestie van direct marketing en direct mail. Bij een direct writer en direct selling staan tussenpersonen buitenspel. De regisseur monteerde zelf de director's cut. Een dirty harry hoeft geen dirty mind te hebben noch van dirty dancing te houden. Ze gebruikte het dirkje (vanonder haar dirndlkleid) om de dirkjesperen in te bundelen (dit slaat als kut op dirk). Toen meldde zich een brave dirk (van Diederik, vergelijk een brave hendrik) om met haar slappe dirk te nuttigen. Bij de protestanten is de Avondmaalsdis een sacrament.

8. Discalsen zijn gewestelijk ongeschoeide karmelieten. Drinken die eau des carmes, karmelietenwater? Een disclaimer heeft een beperkend karakter. Een discothecaresse beheert een discotheek. Rechters hebben op sommige vlakken een discretionaire bevoegdheid. Discuswerpen is een discus gooien. In een slagerij werken slaggers, in een dikdoenerij dikdoeners en op het dilettantentoneel dilettanten. Diplegie is dubbelzijdige verlamming. Heb je het (de) laatste digizine al gelezen? De dinanderie is genoemd naar Dinant.

9. Een dipswitch is een type schakelaar (dual in-line package-switch; is dualin-linepackageswitch correcter, Van Dale?). Het ergerde me mateloos dat mijn vriend zich zonder vrienden, dus mateloos, verveelde. Een diseuse à voix is een liedjeszangeres. Is disharmonie overeenstemming aan tafel? Dis inimicis natus (deis inimicis natus) betekent: onder een ongelukkig gesternte, voor het ongeluk geboren. Dislokieren is een kwestie van dislocatie. Zit in een discman nou ook een diskdrive? Op mijn display kwam de foto van een displaced person. In dissrap (Jaarboek 2007) wordt iemand verbaal hard aangepakt (dissen is disrespect betonen). Een dissolve is een filmbeeld dat langzaam verdwijnt.

10. In Max Havelaar gebruikt de auteur de romantiek distanzstellung. Een disulfidebrug is een koppeling van twee cysteïneresten via een S-S-brug. Een dit-en-datse vent is een vervloekte kerel. Weet je wat een dithiokoolzure ester is? Van dittum heb ik geen verstand, van dattum wel! Hij zwoer het bij dit en bij dat (bij hoog en bij laag). Bij de verhuizing kwamen allerlei ditjes en datjes tevoorschijn. Het Divali is het lichtjesfeest. Divae memoriae (zaliger nagedachtenis) Willem van Oranje. De zinsnede 'divide et impera' betekent: 'verdeel en heers'. Een divette is een operette- of café-chantantzangeres. Bij diverteren ontstaat divertissement.

11. De dividivioogst was goed. Divorceren is scheiden. Lizzy was behoorlijk dizzy. De djahé is in de oosterse keuken de gember. Komen islamitische terroristen in de djenna (Jaarboek 2009), waar de djembés spelen? In dl-melkzuur is die stof als racemisch mengsel aanwezig. Het DMMP is het dimethylmethylfosfonaat, belangrijke grondstof voor sarin (een zenuwgas). Het DNP2000 is het Democratisch Nationaal Platform 2000, een Surinaamse politieke partij. Na een DNA-douche heeft de politie een speciale uv-lamp nodig. Als je tegen elf ogen moet dobbelen, is je winstkans een twaalfde. In een weverij maken ze dobby's. In zijn dobli (dode- en blindehoekspiegel) zag hij het fietsende doblootje. In dobson geef je het ozongehalte aan. Op Italiaanse wijnen staat D.O.C. voor denominazione d'origine controllata.

12. Dociliteit is meegaandheid. Is een docking station voor schepen? Een doctor honoris causa (eredoctor) heeft de titel als eerbewijs. Een doctoraatsstudie is een proefschrift. Een doctor designatus promoveert binnenkort tot doctor. Een kerkleraar is een doctor ecclesiae. De docu was heel illustratief. Een documentaire-theater is een toneelvorm waarbij ware gebeurtenissen worden nagespeeld en geïnterpreteerd. Een document humain geeft alle ellende weer. Het doddengras heeft zeer dichte rolronde aren. Er zijn tegenwoordig alternatieven voor de dodebomenmedia (Jaarboek 2010). De dodemanshendel (dodemanscontact) wordt zelden gebruikt. Een molecule dodecacarbonyltriruthenium telt 12 atomen of groepen.

Rein Leentfaar